

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Β΄ Εσπερινού Γενικού Λυκείου

ΓΙΩΡΓΟΣ ΘΕΟΤΟΚΑΣ (1905-1966)

Αργώ (απόσπασμα)

[...]

Ο καθηγητής δούλευε σκυφτός απάνω στο γραφείο του, που φωτιζότανε δυνατά από το φως της λάμπας, ενώ το υπόλοιπο δωμάτιο έμεινε βυθισμένο στη σκιά. Μονάχα το τρίξιμο της πέννας του ακουγότανε μες στη σιγή της νύχτας. Διόρθωνε τα δοκίμια του με τη σκέψη συγκεντρωμένη ολότελα στο θέμα και την ορθογραφία και με κάποια ελαφριά και αδικαιολόγητη ανησυχία, κάποιο ακατανίκητο τρακ της δημοσιότητας, που τον κατείχε σε τέτοιες στιγμές, σαν έμελλε να τυπωθεί κάτι δικό του και συλλογιζότανε το ανεπανόρθωτο – μήπως του ξέφυγε κανένα lapsus calami¹, κανένα σφάλμα στις παραπομπές, καμιά ασυνείδητη και κρυμμένη αντίφαση, από κείνες που τις γράφεις δίχως να το ξέρεις και φανερώνονται αναιδέστατα αφού κυκλοφορήσει το βιβλίο και τις βλέπει πια όλος ο κόσμος...

Ξαφνικά ο καθηγητής άφησε την πέννα και σήκωσε το κεφάλι. Ένα πιάνο έπαιζε μες τη νύχτα κι ο σκοπός δεν του ήταν άγνωστος – είχε χρόνια να τον ακούσει, μα τον αναγνώριζε πολύ καλά, θυμότανε κιόλας τα λόγια, που τα άκουσε τόσες φορές:

Πανάθεμα! Πανάθεμά σας, όμορφες!
Μοίρα κακή, μοίρα κακή να βρείτε!
Κι όσες κοιμάστε μοναχές
Να μην ζημερωθείτε!

Προσπάθησε να διώξει τις θύμησες που τον κατακλύζανε, να σφιχτοδέσει τη σκέψη του στη δουλειά του, μα δε μπόρεσε. Η σκέψη του δεν ήθελε να υπακούσει. Στύλωσε τη ματιά του στο κείμενο που είχε μπροστά του, προσπάθησε να διαβάσει, μα διάβαζε τις λέξεις δίχως να συγκρατεί το νόημα τους, έβλεπε μονάχα τα τυπογραφικά στοιχεία. Άκουε τους ήχους των λέξεων, μα οι ήχοι αυτοί δεν του έλεγαν τίποτα, οι φράσεις δε σήμαιναν τίποτα. Στοιχεία και ήχοι χωρίς περιεχόμενο. Η σκέψη του τον αποσπούσε απότομα από τη δουλειά, τον τραβούσε πίσω με δύναμη. Ένας κόσμος παλιός, θαμμένος, καταδικασμένος, φούσκωνε, ανέβαινε μες την ψυχή του, με την ασυγκράτητη ορμή της πλημμύρας, έσπαζε όλους τους φράχτες, τον κυρίευε ξανά, μαζί με τη βαριά θλίψη αυτής της νυχτερινής καντάδας στο περιγιάλι:

Γιαλό – γιαλό πηγαίναμε.
Κι όλο για σένα λέγαμε,
Γιαλό να πας,
Γιαλό να 'ρθεις,
Τα λόγια μου να θυμηθείς.

Ο καθηγητής θυμήθηκε ξαφνικά, σαν να ήτανε χτες, ένα βράδι, πριν καμιά εικοσαριά χρόνια. Γυρνώντας από την παράδοση, κουρασμένος και ζαλισμένος, το κεφάλι γεμάτο ιουστινιάνειο δίκαιο, μόλις μπήκε στο σπίτι του τον κυρίευε η ίδια αυτή απλοϊκή μουσική. Η Σοφία στο πιάνο τραγουδούσε μοναχή. Ο Νοταράς στάθηκε

¹ νεκρά κλαδιά

στην πόρτα του σαλονιού, την κοίταξε γοητευμένος από τη θέρμη της φωνής της, από την ομορφιά της. Εκείνη, σαν τέλειωσε, στράφηκε προς αυτόν, κοιταχτήκανε σιωπηλά λίγη ώρα, κ' η σιωπή τους βάραινε και τους δυο, τους βασάνιζε η ασυμφωνία των ψυχών τους, η αδυναμία τους να ξανοιχτούν ο ένας στον άλλο εκείνη τη στιγμή, να εκφράσουν την κοινή συγκίνηση τους. «Τραγουδάς;» ρώτησε ο Νοταράς. «Τραγουδώ» είπε εκείνη και αργοκίνησε το κεφάλι κοιτάζοντας μακριά. «Τραγουδώ» ξαναείπε και χαμογέλασε. «Τραγουδάς με πολλή καρδιά» είπε ο Νοταράς. Η Σοφία σηκώθηκε, έκανε μερικά βήματα, στάθηκε μπροστά σ' ένα παράθυρο και ακούμπησε το κεφάλι της στο τζάμι. «Σε τι μας χρησιμεύει η καρδιά;» ρώτησε. Τότες ο Νοταράς ένιωσε δυνατά την ανάγκη να την πάρει στην αγκαλιά του, να της φιλήσει τα μαλλιά, να της πει πως την αγαπούσε με όλην την ψυχή του, πως μπορούσε να θυσιάσει γι' αυτήν το καθετί. Μα δεν έκανε τίποτα. Στάθηκε και την κοίταζε από μακριά, αμίλητος. Δεν ήξερε γιατί.

Η εικόνα αυτή του ήρθε τόσο ζωηρά στη μνήμη, που του φαινότανε σαν να είχε ακόμα μπροστά του ολοζώντανη τη μορφή της Σοφίας, σα να ξεχώριζε όλες τις αποχρώσεις του ύφους της, σα να άκουε το μοναδικό και αμίμητο τόνο της φωνής του. Έσπρωξε βίαια τα χαρτιά και τα βιβλία, ακούμπησε τους αγκώνες στο τραπέζι και πήρε το κεφάλι μέσα στα χέρια του. Ένιωσε πως την αγαπούσε πάντα με την ίδια δύναμη, σαν και την πρώτη φορά που την είδε, πως τίποτα δεν είχε αλλάξει μέσα του, πως ήταν έτοιμος, αν ερχόταν αύριο η Σοφία να χτυπήσει την πόρτα του, να τη δεχτεί χωρίς κανένα δισταγμό, καμιά μομφή, και να της δώσει αμέσως τη θέση της στο σπίτι του και στη ζωή του. Ένιωσε ακόμα πως ποτέ δεν της έδειξε πόσο την αγαπούσε, αν και ζήσανε μαζί δέκα ολόκληρα χρόνια, ποτέ δεν της τα είπε όλα όσα αισθανότανε, μήτε βρήκε ποτέ τα λόγια για να τα πει, μήτε μπόρεσε ποτέ να νικήσει την παγερή ψυχρότητα του ύφους του, που έκρυβε τα συναισθήματα του και δεν άφηνε να ακουστεί η φωνή της καρδιάς και δεν ήταν ίσως παρά συστολή και αμηχανία για ό,τι αφορούσε την εσωτερική ζωή του.

- Η πράξη σου δεν είναι εντελώς αδικαιολόγητη, Σοφία, είπε ο καθηγητής, μιλώντας μοναχός του, αργά και ξερά, σα δικαστής που αποτείνεται στον κατηγορούμενο.

Σώπασε μερικές στιγμές και συνέχισε στον ίδιο τόνο:

-Ναι, ίσως να είχε δίκιο, η Σοφία. Μα κ' εγώ είχα δίκιο. Όλοι έχουνε κάποιο δίκιο.

Ένα περίεργο συναίσθημα τον κατείχε τώρα, μια μεγάλη συμπόνια και επιείκεια και συγχώρεση για όλες τις πράξεις των ανθρώπων, σαν να του κοίταζε από ψηλά, για μια στιγμή, και του φαινότανε πως, ό,τι κι αν έκαναν, κανείς τους δεν έφταιγε και πολύ, κανείς δεν έπρεπε να καταδικαστεί με αλύγιστη αυστηρότητα. Κι η δική του ζωή, τόσο συνειδητή και θεληματική, του φάνηκε, εκείνην τη στιγμή, σαν να την έσερνε κι αυτήν κάποια μοίρα άλογη και ανεύθυνη, που του έτασσε από πριν ένα σκοπό και τον ανάγκαζε να βαδίζει προς τα εκεί, καταργώντας όλα τα εμπόδια στο διάβα του, τσαλαπατώντας αλύπητα και τη δική του ευτυχία, δίχως να του αφήνει τον καιρό να σκεφτεί τι έκανε και τι θυσίαζε. Αισθάνθηκε ξαφνικά μικρός, πολύ μικρός, ανήμπορος, έρμαιο των τυφλών ορμών της ζωής – δυστυχισμένος. Δυο δάκρυα κυλούσαν αργά στο ρυτιδωμένο πρόσωπό του.

- Ω Σοφία! Ψιθύρισε.

Ξεχάστηκε έτσι λίγη ώρα, ονειροπολώντας, κ' ύστερα ξανάρχισε να δουλεύει.

Το σπίτι της οδού Ομήρου ταξίδευε σιωπηλά προς τα πεπρωμένα του σαν ένα μεγάλο καράβι μες τη νύχτα του πελάγου.

(Αργώ, τομ. Α' 1933)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να εντοπίσετε το κεντρικό θέμα του αποσπάσματος. **(5 μονάδες)**

α.2. Η σκέψη του πρωταγωνιστή λειτουργεί συνειρμικά (συνειρμός: η ιδιότητα που έχουν τα ψυχικά φαινόμενα, δηλαδή τα συναισθήματα, οι παραστάσεις, οι σκέψεις κτλ. να συνδέονται μέσα στη συνείδηση με βάση τους νόμους της ομοιότητας, της αντίθεσης, του συγχρονισμού και της διαδοχής, χωρίς την επέμβαση της λογικής). Να αποδείξετε τον ισχυρισμό αυτό με βάση το κείμενο. **(10 μονάδες)**

α.3. *Ένα περίεργο συναίσθημα... με αλύγιστη αυστηρότητα.* Να εντοπίσετε τους λόγους που οδηγούν τον πρωταγωνιστή σ' αυτή τη στάση ζωής και να τη σχολιάσετε. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να διακρίνετε το γραμματικό πρόσωπο που κυριαρχεί στο κείμενο. **(2 μονάδες)**
Με βάση την προηγούμενη διαπίστωσή σας, να εντοπίσετε τον αφηγητή στο κείμενο. **(3 μονάδες)**

β.2. *Ο καθηγητής θυμήθηκε ξαφνικά... Δεν ήξερε γιατί.* Να σχολιάσετε τη χρήση των εισαγωγικών στο συγκεκριμένο σημείο του κειμένου. **(5 μονάδες)**

β.3. Να εντοπίσετε τρεις μεταφορές (3) και δύο (2) εικόνες στο κείμενο. **(10 μονάδες)**

β.4. Να σχολιάσετε τη λειτουργία των στίχων των τραγουδιών που παρεμβάλλονται στην αφήγηση. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25